24.2.2026

Suomen Kylät ry:n lausunto sivistysvaliokunnalle

MAASEUTUPOLIITTINEN SELONTEKO

Suomen Kylät ry kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle maaseutupoliittisesta selonteosta ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Suomen Kylät ry toteaa, että maaseutupoliittinen selonteko on laaja ja vaikuttava kokonaisuus, joka kuvaa hyvin maaseutujen nykytilaa. Maaseutualueet ovat suomalaisen ja eurooppalaisen yhteiskunnan peruspilari. Sivistys-, kulttuuri- ja liikuntapolitiikalla sekä tieteillä ja taiteilla ja nuorisopolitiikalla on keskeinen rooli maaseutujen elinvoiman ja uudistumisen näkökulmasta, sillä ne rakentavat osaamista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja luottamusta. Selonteon valiokuntakäsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota selonteon konkreettisiin toimenpide-ehdotuksiin, sillä maaseutupoliittinen selonteko luo laajalle maaseutupolitiikalle suuren odotusarvon.

Keskeinen kysymys on, miten yhteiskunnan peruspalvelut, fyysinen ja digitaalinen infrastruktuuri sekä sivistykselliset oikeudet toteutuvat maaseutualueilla. Näillä ratkaisuilla määritellään, millaiset edellytykset maaseudun ihmisillä, yhteisöillä ja yrityksillä on osallistua yhteiskunnan uudistamiseen, talouden rakenteiden kehittämiseen ja resilienssin vahvistamiseen. Koulutus- ja varhaiskasvatuspalvelujen saatavuus on maaseutualueiden asuttavuuden kannalta aivan keskeinen tekijä. Ilman toimivia ja saavutettavia palveluja ei synny pysyvää asutusta, eikä ilman pysyvää asutusta synny elinvoimaa.

Suomen Kylät korostaa, että toimeenpanossa on varmistettava konkreettisin laajan maaseutupolitiikan toimin hyvän elämän edellytykset koko maassa. Tässä sivistysvaliokunnan vastuualueet ovat ratkaisevassa asemassa.

SIVISTYSVALIOKUNNAN TOIMIALAAN LIITTYVÄT KEHITTÄMISTARPEET

Suomen Kylät ry toteaa, että tilannekuvasta johdetut kehittämissuositukset kaipaavat sivistysvaliokunnan toimialan osalta konkreettisempia linjauksia erityisesti varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen, kirjastopalvelujen, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen, nuorisotyön sekä tutkimusperustaisen päätöksenteon näkökulmasta.

Suomen Kylät
Finlands Byar

24.2.2026

1. **Lähikoulut, varhaiskasvatus ja koulutuksellinen tasa-arvo**

Suomen Kylät painottaa, että varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä lukio- ja ammatillisen koulutuksen turvaaminen maaseutualueilla on keskeinen osa alueellista yhdenvertaisuutta. Toisen asteen koulutuksen saavutettavuus vaikuttaa suoraan nuorten koulutuspolkuihin, kiinnittymiseen kotiseuduille ja alueen asukkaiden koulutustason ja osaamispohjan kehittymiseen. Mikäli koulutus keskittyy yhä harvempiin keskuksiin, kasvaa riski nuorten pysyvästä poismuutosta.

Selonteossa ei riittävästi tunnisteta lähikoulujen merkitystä maaseutualueiden veto- ja pitovoimatekijänä. Tutkimukset osoittavat, että lähikouluilla on suora vaikutus maaseutukuntien elinvoimaan ja muuttoliikkeeseen. Lähikoulun olemassaolo on monelle perheelle ratkaiseva tekijä asumispäätöksessä.

Lähikoulujen massiiviset lakkautustoimet ja siirtyminen suuriin yksiköihin lisää lasten koulumatkojen pituutta, heikentää lasten hyvinvointia ja kaventaa harrastusmahdollisuuksia. Kouluverkon supistaminen vaikuttaa myös kulttuurin ja taiteen perusopetuksen saavutettavuuteen, kun harrastustilat etääntyvät lapsista ja nuorista. Samalla heikkenevät koulun rooli paikallisen yhteisön keskuksena.

Selonteon toimeenpanossa on turvattava lähikoulujen säilymisen edellytykset, tarkasteltava pienkoululisän kaltaisia rahoitusratkaisuja sekä varmistettava koulukyytioppilaiden mahdollisuus osallistua koulun jälkeiseen harrastustoimintaan. Varhaiskasvatuksen saavutettavuus on vastaavasti keskeinen edellytys maallemuutolle, työssäkäynnille ja maaseutualueilla tapahtuvalle yritystoiminnalle.

2. **Kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö**

Selonteossa tunnistetaan kulttuurin merkitys henkiselle kriisinkestävyydelle. **Suomen Kylät korostaa, että maaseutualueilla sivistys-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut eivät ole ainoastaan vapaa-ajan palveluja, vaan ne ovat luottamuksen, yhteisöllisyyden ja yhteiskunnallisen vakauden rakentajia.** Ne vahvistavat paikallista identiteettiä, lisäävät osallisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä.

Maaseutualueilla on yli 4 000 aktiivista kylää ja yli 3 200 kylätaloa ja muuta yhteisöllistä tilaa. Näissä tiloissa järjestetään kulttuuri- ja liikuntatapahtumia, nuorten harrastustoimintaa, kansalaisopistojen kursseja sekä hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä palveluja ja toimintaa sekä paikallisten yhdistysten omana toimintana että yhteistyössä kuntien kanssa. Vapaaehtoistyön arvo maaseuduilla on vuosittain yli 105 miljoonaa euroa. Leader-rahoituksella on vuodesta 2014 rahoitettu yli 8 500 kulttuurihanketta maaseutualueilla.

24.2.2026

Yhteiskunnan odotukset kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa kohtaan kasvavat samaan aikaan, kun kylätoiminnan rahoitus vähenee. Tämä kehitys ei ole kestävää. Erityisesti maaseutualueilla julkisten palvelujen, kuntien, hyvinvointialueiden ja paikallisyhteisöjen välinen saumaton yhteistyö on ratkaisevaa. Sillä, miten hyvin kunnat ja paikallisyhteisöt sekä hyvinvointialueet ja paikallisyhteisöt kykenevät toimimaan yhdessä, on suora vaikutus palvelujen saavutettavuuteen, kustannustehokkuuteen ja suomalaisten kokemaan osallisuuteen.

Leader-toiminnan ja yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen (CLLD) jatkuvuus osana kansallista kumppanuusohjelmaa (NRP) on turvattava tulevalla EU-rahoituskaudelle (2028-2034). Leader on ainoa laajasti toimiva maaseutualueiden paikallisyhteisöjen rahoitusväline, jolla tuetaan kulttuuria, nuorisotyötä, mikroyrityksiä ja paikallista kehittämistä. Suomen Kylät haluaa korostaa sivistysvaliokunnalle, että **Leader-toiminta on säilytettävä laaja-alaisena ja mahdollistettava sen hyödyntäminen sekä CAPin sisällä, että koko kumppanuussuunnitelmassa. Leader-toiminnan on oltava mahdollista kaikkialla Suomessa. Leader-toiminnalle tulee varata vähintään 5 % kansallisen kumppanuusohjelman (NRP) rahoituksesta.**

3. Kirjastopalvelut ja sivistykselliset perusoikeudet

Kirjastopalvelut ovat sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisen perusta. Maaseuduilla liikkuvat kirjastot, itsepalvelukirjastot ja kylätaloissa toimivat palvelupisteet turvaavat saavutettavuutta pitkien etäisyyksien alueilla. Kirjastot toimivat myös digituen tarjoajina ja yhteisöllisinä kohtaamispaikkoina.

Digisyrjäytymisen haasteet korostuvat maaseutualueilla, mutta myös nuorten arki, opiskelu ja harrastustoiminnot edellyttävät toimivia tietoliikenneyhteyksiä. **Sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen ei saa olla riippuvainen asuinpaikasta ja kirjastopalveluiden saavutettavuus maaseutualueilla on turvattava kaikille ikäryhmille.**

4. Nuoret, liikunta ja hyvinvointi

Maaseutualueiden lasten ja nuorten hyvinvointi, mielenterveys ja fyysinen toimintakyky edellyttävät poikkileikkaavaa kauaskantoista politiikkaa. **Suomen Kylät kantaa erityistä huolta maaseutualueiden lasten ja nuorten fyysisen kunnon kehityksestä sekä maaseudun nuorten mielenterveydestä**. Pitkät etäisyydet, harrastusmahdollisuuksien keskittyminen sekä koulukuljetusten sitovuus voivat rajoittaa liikkumista ja osallistumista ohjattuun liikuntaan ja muihin harrastustoimintoihin.

24.2.2026

Laajan maaseutupolitiikan keinoin on varmistettava, että liikuntamahdollisuudet, harrastustoiminta ja nuorisotyö ovat aidosti saavutettavia myös harvaan asutuilla alueilla. Tässä korostuu kuntien, hyvinvointialueiden ja paikallisyhteisöjen yhteistyön merkitys sekä kylätilojen ja yhteisöllisten tilojen rooli liikunnan ja hyvinvoinnin alustana.

5. **Tiede, tutkimus ja maaseutuvaikutusten arviointi**

Päätöksenteon tulee perustua tutkittuun tietoon. **Maaseutuvaikutusten arviointi on vakiinnutettava kaikilla politiikkasektoreilla.** Säästöjen ja leikkausten suorat ja välilliset vaikutukset maaseutualueiden koulutus-, kulttuuri- ja liikuntapalveluihin sekä paikallisyhteisöjen toimintaedellytyksiin on arvioitava systemaattisesti. Erityisesti lasten ja nuorten näkökulma on huomioitava kaikessa vaikutusarvioinnissa.

LOPUKSI

Suomen Kylät ry korostaa, että sivistys-, kulttuuri-, liikunta- ja koulutuspalvelut muodostavat maaseutujen asuttavuuden ja elinvoiman perustan. Ne rakentavat osaamista, osallisuutta, luottamusta ja yhteiskunnan resilienssiä. Ilman niitä ei synny kestävää alueellista kehitystä ja uudistumista.

Suomen Kylät ry toivoo vahvasti, että sivistysvaliokunta tunnistaa selonteossa esitetyn kehittämistoimen merkityksen ja painottaa riittävien voimavarojen turvaamista kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksille huomioiden niiden kriittinen merkitys maaseuduilla. Maaseutujen yhteisöllisyys ja palvelutasoa kannatteleva ja yritystoimintaa mahdollistava aktiivinen vapaaehtoistyö ja elävät yhteisöt eivät ole itsestäänselvyys, vaan edellyttävät ennakoitavaa rahoitusta, toimivia rakenteita ja julkisen vallan selkeää sitoutumista.

Maaseutujen elinvoima rakentuu luottamuksesta. Luottamus puolestaan rakentuu siitä, että palvelut, koulutus ja kulttuuri ovat saavutettavissa myös siellä, missä etäisyydet ovat pitkät.

Kunnioittavasti

Suomen Kylät ry

Suvi Louhelainen
toiminnanjohtaja